

Handreiking voor gesprek rond omgang van de kerk met radicaal-rechts gedachtegoed

Voorbereiding voor de kerkenraad

Het is belangrijk dat de kerkenraad de verantwoordelijkheid neemt voor de gespreksbijeenkomst(en) rond radicaal-rechts gedachtegoed. Het is een thema dat sterke reacties kan oproepen in de gemeente. De verantwoordelijkheid voor de kerkenraad ligt niet alleen in de organisatie, maar vooral in het geestelijk en pastoraal dragen van het proces. Hoe kan een kerkenraad zich voorbereiden?

1. Samen lezen en bespreken

Lees als kerkenraad gezamenlijk het document 'De weg van discipelschap'.

Bespreek vervolgens:

- Wat raakt ons?
- Wat herkennen wij in onze gemeente?
- Waar ervaren we spanning?
- Wat spreekt ons aan in 'discipelschap'?

Doel: samen verstaan, niet direct oplossen.

2. Herken wat er speelt

Bespreek wat er leeft in de gemeente:

- uitgesproken meningen
- stiltes of gevoeligheden

Ga ook een laag dieper:

- onzekerheid
- boosheid
- verlangen naar gemeenschap

3. Formuleer de intentie

Formuleer samen een duidelijke bedoeling:

"Wij willen ruimte creëren voor ontmoeting rond een gevoelig onderwerp, vanuit het geloof dat ieder mens door God geliefd is, en samen zoeken naar de weg van discipelschap."

4. Kies gespreksleiders

Kies bij voorkeur twee gespreksleiders met deze belangrijke eigenschappen: rust, luistervermogen, betrouwbaar.

Bereid hen goed voor (zie minitraining verderop)

Protestantse Kerk

5. Ontwerp de bijeenkomst

Maak keuzes over

- één of twee bijeenkomsten
- werken in kleine groepen

Houd vast aan de principes

- veiligheid
- geen debat
- ruimte voor verschillen

Besteed aandacht aan de ontmoetingsruimte:

- laat de inrichting van de ruimte bijdragen aan een prettige sfeer (bloemetje op tafel)
- laat de opstelling van stoelen bijdragen aan onderling contact (geen theateropstelling)

6. Verbind met het gemeenteleven

Reflecteer samen hoe de gespreksbijeenkomsten te koppelen zijn aan:

- prediking
- gebed
- catechese
- pastoraat

7. Voorbereiding op spanning

Spreek af:

- wat te doen bij escalatie?
- wie is aanspreekpunt?

8. Nazorg en vervolg

Bepaal het moment van evaluatie als kerkenraad:

- wat ging goed?
- wat vraagt vervolg?

Tot slot

Deze gesprekken vragen moed, maar bieden ook kans om te groeien in discipelschap en gemeenschap.

Programma voor gespreksbijeenkomst(en)

Hoe zou je één of twee gespreksbijeenkomsten kunnen vormgeven? Hieronder een handreiking.

Deel A – Eén bijeenkomst (2 - 2,5 uur)

FASE 1 – Opening (15 min.)

- Welkom en doel
- Gespreksregels (luisteren, respect, geen debat). Appendix A geeft een suggestie.

FASE 2 – Inleiding (15 min.). Appendix A geeft een suggestie.

- Waardigheid van ieder mens
- Gevoelens in de samenleving (onzekerheid, boosheid)
- Discipelschap als richting

FASE 3 – Verkenning (20 min.)

Vraag: Wat raakt jou persoonlijk aan dit onderwerp?

FASE 4 – Groepsgesprek (50 min.)

Ronde 1: herkenning (gebruik 1 casus uit appendix B)

Ronde 2: gevoelens en verlangens

Ronde 3: discipelschap

FASE 5 – Plenair (15 min.)

Wat neem je mee?

FASE 6 – Afsluiting (10 min.)

Samenvatting en eventueel gebed

Deel B – Twee bijeenkomsten

Bijeenkomst 1 – Begrijpen

- Opening en inleiding
- Verkenning
- Gebruik casus uit appendix B
- Focus: herkennen en gevoelens

Bijeenkomst 2 – Verdiepen

- Terugblik
- Gebruik stellingen uit appendix B
- Focus: wat vraagt discipelschap?

Minitraining voor gespreksleiders

Deze minitraining helpt je als gespreksleider om een veilige en open gespreksbijeenkomst te begeleiden rond een gevoelig onderwerp als radicaal-rechts gedachtegoed.

Je rol is niet om gelijk te krijgen of het juiste antwoord te geven. Je rol is om ruimte te creëren waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten, luisteren en reflecteren.

1. Jouw rol

Je bent geen docent, geen debatleider, geen scheidsrechter. Je bent procesbegeleider.

Je helpt de groep om:

- in gesprek te blijven
- naar elkaar te luisteren
- verschillen uit te houden

Je bewaakt drie dingen:

1. Veiligheid – iedereen moet kunnen spreken
2. Openheid – verschillende stemmen worden gehoord
3. Richting – zoek begrip, geen gelijk

2. Wat speelt er onder het gesprek

Bij dit onderwerp spreken mensen zelden alleen vanuit rationele ideeën.

Vaak spelen onderliggende gevoelens:

- boosheid
- angst
- onzekerheid
- gevoel van verlies
- verlangen naar erkenning of gemeenschap

Belangrijk: deze gevoelens zijn niet hetzelfde als het gedachtegoed zelf.

Jouw taak is:

- gevoelens horen
- gevoelens benoemen
- zonder meteen te oordelen

3. De vier kernvaardigheden

3.1. Luisteren

Luisteren betekent: proberen te begrijpen. Niet: wachten tot je kunt reageren.

Gebruik zinnen als:

- 'Als ik je goed begrijp, bedoel je dat...'
- 'Kun je dat verder uitleggen?'

3.2. Erkennen

Erken de emotie, niet de inhoud. Voorbeelden:

Protestantse Kerk

- 'Ik hoor dat dit je boos maakt'
- 'Dat klinkt alsof je je zorgen maakt'

Vermijd:

- 'Je hebt gelijk'
- 'Dat klopt'

3.3. Vertragen

Als gesprekken fel worden, vertraag. Dat kan door:

- stilte toe te laten
- samen te vatten
- een vraag opnieuw te stellen

Langzamer = veiliger

3.4. Richten op het midden

Geef niet alle aandacht aan sterke of extreme uitspraken. Verleg de aandacht naar de groep:

- 'Wie herkent iets van wat hier gezegd wordt?'
- 'Hoe kijken anderen hiernaar?'

Zo voorkom je dat het gesprek wordt overgenomen door enkelen.

4. *Lastige situaties*

4.1. Iemand doet een scherpe uitspraak.

Wat je NIET doet:

- discussie aangaan
- corrigeren

Wat je WEL doet:

- benoem gevoel
- stel een vraag
- betrek de groep

Voorbeeld:

'Ik hoor dat dit je boos maakt. Zijn er anderen die dit herkennen, of die het anders zien?'

4.2. Het gesprek wordt fel of persoonlijk

- onderbreek rustig
- benoem wat er gebeurt
- haal het tempo eruit

Voorbeeld:

'Ik merk dat het gesprek scherper wordt. Laten we even stilstaan bij wat dit oproept.'

4.3. Stilte

Stilte is niet erg. Geef het ruimte. Daarna: stel een open vraag.

4.4. Iemand praat veel

- erken de bijdrage

Protestantse Kerk

- nodig anderen uit hun bijdrage te geven

Voorbeeld:

'Dank je, ik ben ook benieuwd hoe anderen dit ervaren.'

5. *Jouw innerlijke houding*

- wees nieuwsgierig
- wees niet bang voor spanning
- probeer niet te redden
- accepteer dat je het niet oplost

Je hoeft het niet perfect te doen. Je draagt bij door:

- rust te bewaren
- ruimte te geven
- mensen te helpen luisteren

Tot slot

Een goede gespreksbijeenkomst is niet een bijeenkomst zonder spanning. Een goede gespreksbijeenkomst is een bijeenkomst waarin mensen elkaar blijven ontmoeten, juist in spanning. Dat is precies waar jouw rol cruciaal is.

Appendix A – opening en inleiding bijeenkomst

Aan het begin van de bijeenkomst is het belangrijk om de gespreksregels kort toe te lichten en een samenvatting van 'de weg van discipelschap' te geven. Dat zou bijvoorbeeld zo kunnen:

Toelichting gespreksregels

“Voordat we echt met elkaar in gesprek gaan, wil ik nog even iets zeggen over **hoe we straks met elkaar spreken**.

We hebben het over een onderwerp dat ons kan raken. Dat betekent dat er verschillende meningen zijn en ook verschillende gevoelens. Dat is heel normaal, en dat mag er ook zijn. Tegelijk is het belangrijk dat we het gesprek zo voeren dat het voor iedereen veilig blijft. Daarom spreken we een paar eenvoudige dingen met elkaar af:

- **We luisteren naar elkaar** zonder meteen te reageren of te onderbreken.
- **We spreken vanuit onszelf**, dus niet namens 'anderen', maar vanuit wat wij zelf denken en ervaren.
- En misschien wel het belangrijkste: **we gaan geen debat voeren**.

Tijdens deze bijeenkomst proberen we niet om elkaar te overtuigen of gelijk te krijgen. We proberen vooral om **te begrijpen wat er bij de ander speelt**. Dat betekent ook dat we nieuwsgierig blijven, zelfs als we het niet eens zijn. Als dat lukt, wordt dit een bijeenkomst waarin we elkaar echt kunnen ontmoeten. En dat is precies de bedoeling.”

Protestantse Kerk

Samenvatting 'de weg van discipelschap'

"Straks beginnen we met een onderwerp dat ons allemaal raakt. Misschien direct, misschien wat meer op de achtergrond. Het gaat over ontwikkelingen in onze samenleving die ook in de kerk binnenkomen. En over de vraag hoe wij daar als christenen mee omgaan.

De Raad van Kerken heeft hierover een document geschreven, met als titel '*De weg van discipelschap*'. Waarschijnlijk hebben niet alle aanwezigen dat gelezen en dat is ook niet nodig. Daarom geef ik een korte samenvatting, zodat we een gezamenlijke basis hebben voor het gesprek. Het document begint bij een heel belangrijk uitgangspunt: **de waardigheid van ieder mens**.

Vanuit het christelijk geloof geloven we dat ieder mens geschapen is naar het beeld van God. Dat betekent dat ieder mens waardevol is, ongeacht afkomst, overtuiging of positie. Dat is niet alleen een mooie gedachte, het heeft ook gevolgen voor hoe wij denken over samenleving en politiek. Democratie en rechtsstaat zijn belangrijk, juist omdat ze proberen die waardigheid van ieder mens te beschermen.

Tegelijk zien we in de samenleving dat er dingen veranderen. En dat die veranderingen spanning oproepen. Het document beschrijft dat er de laatste jaren **meer sympathie is voor radicaal-rechts gedachtegoed**. Dat zien we niet alleen in de politiek, maar ook onder gewone mensen en dus ook in de kerk.

Daarbij gaat het niet om één duidelijke ideologie, maar om een manier van denken waarin bijvoorbeeld:

- weinig respect is voor democratische waarden
- macht en kracht worden verheerlijkt
- en groepen mensen tegenover elkaar worden gezet

Soms zit daar ook racisme of uitsluiting in. En dat maakt dit gedachtegoed problematisch - niet alleen maatschappelijk, maar ook vanuit het geloof.

Daarom zegt het document: **de kerk moet spreken**. We kunnen niet stil blijven. Als kerken niets zeggen, dan lopen we het risico dat we onrecht laten gebeuren en onze roeping niet serieus nemen. Maar - en dat is belangrijk - daar zit meteen een dilemma. Want als je heel duidelijk positie inneemt, kan het gesprek moeilijk worden. Mensen kunnen zich buitengesloten voelen. En als mensen zich buitengesloten voelen, kan dat juist leiden tot meer boosheid en radicalisering.

Dus de vraag is: **Hoe spreek je als kerk zó, dat je trouw blijft aan je waarden én toch in gesprek blijft?** Het antwoord dat het document geeft, is interessant. Het zegt: richt je niet in de eerste plaats op politieke partijen of labels, maar op **de onderliggende gedachten en gevoelens**.

Het document beschrijft dat onze samenleving de laatste decennia sterk veranderd is. Veel mensen ervaren:

- onzekerheid over de toekomst
- verlies van gemeenschap
- minder verbondenheid met anderen

| Vindplaats van
geloof, hoop en liefde

Protestantse Kerk

- en soms ook een gevoel dat ze niet echt meer meetellen

Er is ook veel veranderd door:

- globalisering
- migratie
- digitalisering
- economische veranderingen

Dat heeft veel goeds gebracht, maar ook onrust en vervreemding. En dat kan leiden tot wat het document noemt: **heimwee**. Een verlangen naar een tijd waarin alles duidelijker leek, vertrouwder, misschien ook veiliger. Dat verlangen is op zichzelf niet verkeerd. Het wijst op iets goeds: een verlangen naar gemeenschap, naar betekenis, naar verbondenheid. Maar het kan ook een verkeerde richting opgaan. Bijvoorbeeld wanneer mensen gaan denken in termen van 'wij tegen zij'. Of wanneer dat verlangen gekoppeld wordt aan ideeën van superioriteit of uitsluiting.

Daarom zegt het document: **neem dat verlangen serieus, maar laat het niet de verkeerde kant op groeien**. En daar komt een belangrijk begrip in beeld: **discipelschap**. Dat woord klinkt misschien wat zwaar, maar het betekent eigenlijk: leven als volgeling van Jezus. Volgens het document is discipelschap een weg met twee kanten:

1. **Erkenning**

Mensen worden serieus genomen in wat ze voelen en ervaren.
Hun zorgen, hun angst, hun boosheid - dat wordt niet weggedrukt.

2. **Verandering**

Tegelijk blijft het daar niet bij. Het volgen van Jezus betekent ook dat je groeit, dat je verandert, dat je leert anders kijken.

Discipelschap is dus geen bevestiging van alles wat we al denken. Maar ook geen afwijzing van mensen. Het is een weg waarin beide samenkomen:

- serieus nemen
- én richting geven

En dat geldt voor iedereen. Het document zegt ook nadrukkelijk: dit gaat niet alleen over 'anderen'. Dit is een spiegel voor ons allemaal. Want iedereen heeft de neiging om:

- te denken in tegenstellingen
- zichzelf moreel beter te vinden
- de ander te vereenvoudigen tot 'tegenstander'

Discipelschap vraagt dat we ook naar onszelf kijken:

- waar verhard ik?
- waar sluit ik de ander buiten?
- waar luister ik eigenlijk niet meer?

Protestantse Kerk

Dat maakt dit onderwerp spannend, maar ook eerlijk. Daarnaast benadrukt het document dat de kerk een belangrijke rol heeft als **ontmoetingsplek**. Een plek waar:

- verschillende mensen elkaar tegenkomen
- verschillende meningen uitgesproken kunnen worden
- en waar het gesprek gevoerd kan worden

Niet om elkaar te overtuigen, maar om elkaar te begrijpen. En dat vraagt iets van de houding van de kerk, en van ons allemaal:

- niet te snel oordelen
- niet meteen uitsluiten
- maar ook niet alles laten passeren

Een combinatie van: **openheid én duidelijkheid**.

Ten slotte geeft het document een aantal praktische richtingen voor de kerken.

Bijvoorbeeld:

- blijf met elkaar in gesprek
- spreek de taal van het geloof
- investeer in lange processen van vorming
- en blijf werken aan gemeenschap

Ook wordt benadrukt dat kerken:

- moeten opkomen voor recht en rechtvaardigheid
- en tegelijk moeten waken voor een harde, veroordelende toon

Als we alles samenvatten in één zin, zou je kunnen zeggen:

De kerk wordt uitgedaagd om een plek te zijn waar mensen met verschillende gevoelens en overtuigingen elkaar ontmoeten, serieus genomen worden, en samen zoeken naar een weg van discipelschap. En dat is precies wat we zo meteen proberen te doen.”

Appendix B - casussen en stellingen

Hieronder een aantal uitgewerkte casussen en stellingen die gebruikt kunnen worden tijdens de gespreksbijeenkomsten. Ze helpen om het gesprek concreet te maken en deelnemers uit te nodigen om te reflecteren op situaties uit het dagelijks leven.

Casus 1 – Onveilig gevoel in de buurt

Een gemeentelid vertelt dat hij zich steeds minder thuis voelt in zijn wijk. Hij zegt dat de samenstelling van de buurt veranderd is en dat hij zich daar ongemakkelijk bij voelt. Hij merkt dat hij zich soms ergert aan andere talen en gewoonten, en vraagt zich af of Nederland nog wel 'zijn land' is.

Gespreksvragen:

- Wat herken je in deze casus?
- Welke gevoelens hoor je hier?
- Welke verlangens liggen hieronder?
- Hoe zou je hier als christen mee omgaan?

Casus 2 – Online-uitlatingen

Een jongere uit de gemeente deelt regelmatig berichten op sociale media waarin harde uitspraken worden gedaan over vluchtelingen en de islam. Andere gemeenteleden voelen zich daar ongemakkelijk bij, maar vinden het lastig om het gesprek aan te gaan.

Gespreksvragen:

- Wat maakt het lastig om dit te bespreken?
- Welke emoties spelen hier een rol?
- Wat vraagt dit van de gemeente?

Casus 3 – Gesprek na de dienst

Na de kerkdienst ontstaat een gesprek bij de koffie. Iemand zegt dat 'we in Nederland te soft zijn geworden' en dat er 'harder opgetreden moet worden'. Een ander reageert fel en noemt dit onchristelijk. Het gesprek loopt snel vast.

Gespreksvragen:

- Wat gebeurt hier in het gesprek?
- Welke dynamiek herken je?
- Hoe zou je dit gesprek kunnen begeleiden?

Stellingen voor gesprek

Deze casussen en stellingen kunnen gebruikt worden in kleine groepen. Kies er één of twee per bijeenkomst. Laat deelnemers eerst individueel nadenken, daarna delen, en vervolgens gezamenlijk reflecteren.

- De kerk moet duidelijk stelling nemen tegen radicaalrechts gedachtegoed.
- Het is belangrijker om in gesprek te blijven dan om gelijk te krijgen.
- Gevoelens van onveiligheid moeten altijd serieus genomen worden.
- De kerk is soms te voorzichtig in het benoemen van wat goed en kwaad is.
- Discipelschap betekent ook dat we kritisch naar onszelf kijken.

Dit document hoort bij [een werkvorm in de ideeënbank](#) op de website van de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk.